

‘Hier gaan magische optredens plaatsvinden’

Het nieuwe TivoliVredenburg is geopend. Erik Mans, facilitair en productiemanager, leidt rond langs concertzalen, goederenliften, foyers met uitzicht over de stad en een indrukwekkende ondergrondse expedieruimte. | DOOR: JOS VAN DE HATERD |

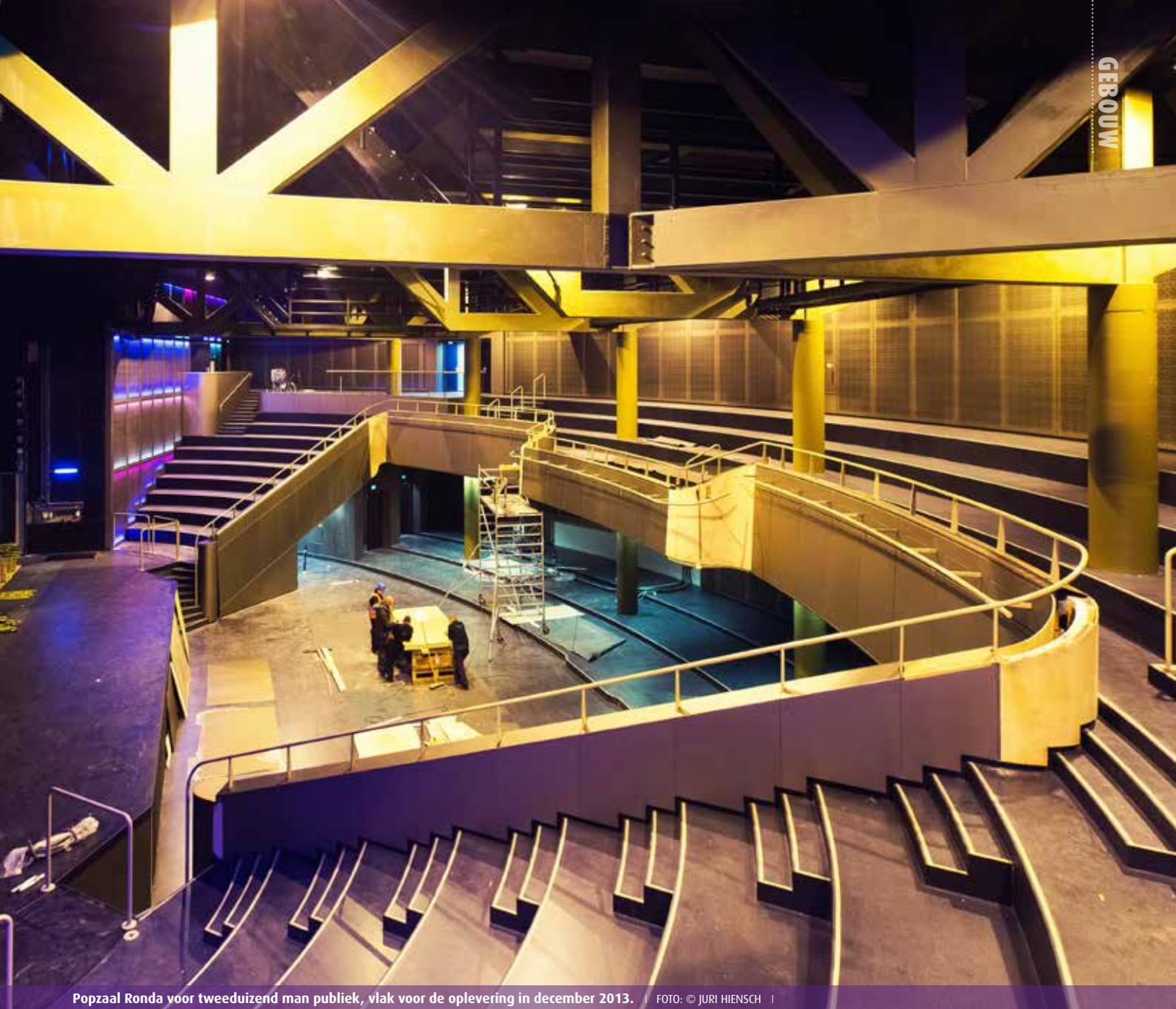
Vanuit Utrecht Centraal zie je TivoliVredenburg al liggen. Kan niet missen. Het veertig meter hoge gebouw, beter bekend als het Muziekpaleis, is bekleed met plaatwerk waarin met wat fantasie luidsprekers te herkennen zijn. Het vele glas en de merkwaardige uitstulpingen en rondingen geven het paleis een ‘architectonische uitstraling’, zoals een Utrechter het op tv uitdrukte. Zichtlijnen gaat het natuurlijk vooral om wat we binnen aantreffen en dat is indrukwekkend. Natuurlijk zijn er ook grote en kleine tekortkomingen, maar de vijf concertzalen zijn prachtig, de foyers bieden een weids uitzicht over de stad, de technische en logistieke voorzieningen zijn uitstekend. Vooral in de enorme centrale foyer op bijna twintig meter hoogte, vanwaar je ver over Utrecht kunt kijken, ervaar je de schaalgrootte van dit com-

plex. Het project heeft veel kritiek geogst vanwege de hoge bouwkosten van rond de 150 miljoen en twijfel over de exploitatie. Maar nu het Muziekpaleis er staat en mensen concerten hebben gehoord, slaat de stemming om. Erik Mans, facilitair en productiemanager: ‘Er was in Utrecht veel weerstand tegen dit gebouw, maar wie hier binnen is geweest komt enthousiast weer naar buiten.’

Wat daar zeker aan bijdraagt is dat je in de nieuwe zalen bovenop de actie zit, net als in de bestaande en intact gebleven Grote Zaal van het oude Vredenburg. Het nieuwe gebouw is tegen die klassieke concertzaal aan gebouwd en hangt er deels overheen. Aan weerszijden van de Grote Zaal zijn kolommen geplaatst, waarin zich de liften en trappenhuizen bevinden en waar het

nieuwe gebouw met de vier zalen aan vast hangt: de Ronda (popzaal met capaciteit 2000), de Hertz (kamermuziek, 543 stoelen), de Pandora (multifunctioneel) en Cloud Nine (jazz, pop, clubnights). De ene zaal is wat multifunctioneler dan de andere, maar TivoliVredenburg programmeert alles: van klassiek en pop tot jazz, kamermuziek en dance. Ook cabaret en stand up comedy staan op het programma en congressen en partijen worden als belangrijke bron van inkomsten gezien. Voor Nederlandse begrippen is het uniek dat zoveel zalen en muzieksoorten in één gebouw zijn ondergebracht. TivoliVredenburg is zich daar goed van bewust en nam van 21 juni tot 3 juli maar liefst twee weken voor de feestelijke opening. Op de officiële openingsdag was ook koning Willem-Alexander aanwezig.

Popzaal Ronda voor tweeduizend man publiek, vlak voor de oplevering in december 2013. FOTO: © JURI HIENSCH |

‘Geen onsloopbare zwarte doos’

Vanuit de Grote Zaal gaan we met de lift naar popzaal Ronda, ontworpen door architect Jo Coenen. Tweeduizend mensen kunnen er in, maar het oogt veel compacter, de afstand tot het podium is overal klein. De grootste uitdaging bij het ontwerp was de lange, smalle footprint die ze tot hun beschikking hadden: de buitenmuur aan de ene kant, de Grote Zaal aan de andere. Erik Mans wijst op de achterwand van het podium. ‘Hier staat straks Motörhead te spelen en Janine Jansen aan de andere kant van de muur. Meer ruimte was er gewoon niet.’ Ze hebben eerst de optie onderzocht om het podium op de kopse kant te zetten, maar dan werd de zaal een veel te lange pijpela. Dus gingen ze in de breedte werken. Stap voor stap is toen de arena-achtige vorm ontstaan, met

links en rechts de treden die omhoog lopen van podium tot balkon. Het publiek kijkt daar van bovenaf op de band, net als in de Grote Zaal. Omdat de treden aansluiten op het podium kan de zaal bij dance één grote dansvloer worden. En bij popconcerten is dit de eerste plek waar mensen gaan staan. Erik Mans: ‘Waar kun je nu in een popzaal

verklaart de keuze voor de kleur brons, terwijl het kunstige patroontje in de akoestische panelen, een Indiaas Jali-patroon, in de plaats is gekomen van de Jugendstil elementen in het voormalige Tivoli. Ook het lichtbalkonnetje uit het oude Tivoli keert hier terug, als een soort ereloge midden op het balkon voor lichtman, VJ of DJ. Op te-

‘De band staat hier midden in de meute’

op het podium staan? Nou, hier dus!’ In de uitvoering en vormgeving zie je allerlei dingen uit het oude Tivoli terugkomen. Erik Mans: ‘Je wilt toch de goeie dingen van de oude zaal meenemen. Daarom hebben wij hebben vanaf het begin gezegd: we willen geen *idiot proof*, onsloopbare zwarte doos. Dat is het oude Tivoli ook niet.’ Dat

kening zag het er allemaal goed uit, maar tot het eerste concert bleef het spannend of het concept zou werken. Mans: ‘Bij de eerste optredens waren we *flabbergasted*. De bands staan midden in de meute, het publiek heeft fantastische zichtlijnen, de akoestiek is geweldig. Een bezoeker zei tegen me: jullie hebben de popzaal van ▶

De Grote Zaal met 1717 stoelen is gerenoveerd, maar verder intact gebleven. | FOTO: © JURI HIENSCH |

de toekomst ontworpen. Ik weet niet of dat zo is. Wat ik wel weet: hier gaan magische optredens plaatsvinden.'

Vooraf heeft hij zorgen gehad over de ruimte backstage. 'Door in de breedte te werken, werd de *change over* links en rechts van het podium kleiner dan we wilden. Dat is een compromis. Maar in de praktijk is het mij honderd procent meegevallen. Tijdens een festival kunnen we mooi *sandwichen* - bandje opbouwen aan de ene kant, uitchangeren aan de andere kant.' Een leuk detail backstage is het toilet. 'Een van onze programmeurs draaide ergens als DJ waar hij met de lift naar het dichtstbijzijnde toilet moest. Ook al zette hij de langste plaat op die hij bij zich had, het lukte niet om op tijd terug te zijn. Daarom speciaal voor onze DJ's: een toilet in de *change over* ruimte.'

Het geluid in de Ronda

De nagalmtijd in de Ronda is ongeveer 0,7 seconde, perfect voor versterkte live muziek. 'Je merkt dat meteen', zegt Erik Mans. 'De bands gaan zachter spelen, de definitie is geweldig, overall waar je staat hoor je het goed.' Achter de akoestische panelen zit absorptiemateriaal, het plafond is akoestisch behandeld en de ruimte onder het balkon is 'één grote basstrap' zodat de laagste frequenties niet gaan resoneren. Bij pop en dance zit daar verwege de meeste energie. Mans: 'Ik heb jaren geroepen: wat er in het hoog gebeurt zal allemaal

wel, dat kun je later bijsturen. Maar als het laag onder de 100 Hz niet goed is, dan zijn we de sigaar want dan kun je er niets meer aan doen.' Het resultaat in de zaal is uiteindelijk heel goed, maar vlak voor dit nummer naar de drukker ging bracht het Utrechtse stadsbestuur een probleem naar buiten: er lekt geluid van de popzaal naar de Hertz en Cloud Nine, vooral lage bas-tonen. Naar oorzaak en oplossing wordt gezocht, maar het zal zeker tot in 2015 duren voor dit opgelost is. In de tussentijd zal de programmering deels moeten wor-

den aangepast. Een veel kleinere hobbel in de zaal zelf is de balkonrand. Die loopt weliswaar schuin, maar het geluid van het podium komt toch keihard bij de band terug. In afwachting van een definitieve oplossing hangt daar nu tijdelijk 'schaap' voor, zoals Mans het materiaal van schapenwol noemt. Hij kent het goed, want in het oude Tivoli wisten ze daarmee de akoestiek ook al sterk te verbeteren. Een beslissing die ze zowel in de Ronda als in de Grote Zaal hebben uitgesteld, is de keuze voor het PA. 'Ik kan geen PA bestellen voor

Preferred suppliers bij TivoliVredenburg

'Het mooiste muziekgebouw van Nederland verdient ook de beste theatertechniek,' zegt Erik Mans. Samen met hoofd techniek Henk Kroon heeft hij de *preferred suppliers* voor licht en geluid geselecteerd die daar de komende vijf jaar voor moeten gaan zorgen. Mans: 'Wij wilden geen dozen-schuiers, maar leveranciers die ons in dit complexe gebouw helpen om de juiste keuzes te maken.' Het kan gaan om koop, lease of huur van apparatuur, maar ook om afspraken over service en onderhoud. Mans: 'Dit is dus veel meer dan een koper-verkoper relatie, het is een partnership. Wij verwachten van de leveranciers dat

zij zich pro-actief opstellen, zodat wij de komende tien jaar op het gebied van techniek de absolute top in huis hebben.' Podia die licht of geluid kopen, schrijven die apparatuur normaal in acht of tien jaar af en kunnen in die periode dus ook niks nieuws kopen. Dat wilde TivoliVredenburg niet. 'Stel, wij kopen een mengtafel en drie maanden later komt het nieuwste model uit dat eigenlijk veel beter is. Of wij kopen tachtig moving heads en twee maanden later is er een verbeterde versie. Wij hebben gezegd: wij nemen een groot pakket licht of geluid bij jullie af en we gaan zoveel mogelijk bij jullie huren, dan verwachten wij dat je met ons mee blijft denken en ons de nieuwste technieken blijft aanbieden tegen financieel gunstige voorwaarden.'

een zaal die we nog niet gehoord hebben,' zegt hij. In juni hebben ze getest met de 'ridervriendelijke' merken Adamson, L-Acoustics en d&b. 'Als we hier een goed PA in hangen, dan is het *kick ass*.'

Grote Zaal met primeur

De bestaande concertzaal van Vredenburg (1700 stoelen) is vooral zichzelf gebleven. De buitenmuren, het dak en de elektrotechnische installaties zijn gerenoveerd, de zaal heeft nieuwe stoelen gekregen en een fris laagje verf, maar de befaamde akoes-

tiëk en intimiteit van de zaal, ontworpen door Herman Hertzberger, zijn gebleven. Gebleven is dus ook de beperkte beenruimte, al kun je in de nieuwe stoelen niet alleen stijf rechtop maar ook een beetje zijwaarts gaan zitten. Dat scheelt. Behalve klassiek wordt hier ook versterkte muziek geprogrammeerd. Erik Mans: 'Er zijn steeds meer mensen die *seated* naar een popconcert willen kijken. Ben Harper heeft hier het eerste versterkte concert gegeven, voor die ingetogen muziek is dit een fantastische zaal.' Maar ook het zwaardere

geschut staat hier wel op het podium, in het verleden The Rolling Stones, Black Sabbath, The Ramones. De akoestiek werkt dan misschien niet mee, maar de entourage en de korte afstand tot het podium zorgen voor veel beleving. Om de akoestiek enigszins onder controle te krijgen experimenteert men in deze zaal met iets nieuws: opblaasbare absorptie. Achter het podium hangt een rij zwarte, met lucht gevulde rubberen zakken, een meter breed en vier meter hoog. 'Dit is een primeur voor Nederland,' zegt Erik Mans. De *acoustic baffles* van het Deense Flex Acoustics reduceren de galmtijd vooral in het laag, dat voor versterkte muziek het meest kritisch is. Ze zijn geleverd door All Areas maar de primeur is te danken aan Peter van der Geer (Event Acoustics), die de meetrapporten zag en naar Denemarken reisde om het met eigen ogen te zien. Volgens hem hebben de rubberen baffles duidelijk effect, al vanaf 40 Hz tot ongeveer 1200 Hz. Bij het laatste Eurovisie Songfestival in Kopenhagen wist Flex Acoustics de galmtijd zelfs terug te brengen van 17 tot 3 à 4 seconden.

'Een goederenlift is geen lift'

Goederenliften en laadperrons worden nog wel eens als randvoorzieningen beschouwd waarop beknipt kan worden. Maar met vijf podia boven elkaar moet het 'verticale transport' meer dan honderd procent zijn. Erik Mans: 'Wij ▶

Licht door Airlight en Fairlight

Preferred supplier voor licht is de combinatie Airlight en Fairlight. Airlight is het bedrijf van Ruud Pouwels, die al ruim vijftien jaar op leasebasis bewegend licht en controllers heeft geleverd aan Tivoli en ook het onderhoud deed. 'Ruud is het beste service-apparaat dat ik ken', zegt Erik Mans. 'Hij maakte onze lichtmensen altijd heel blij.' Fairlight is een veel groter bedrijf, dat ervaring heeft met de inrichting van projecten en als importeur van onder andere Martin Professional bovenop de nieuwste lichttechnieken zit, bijvoorbeeld met de Mac Quantum en Mac Viper series. Airlight blijft het aanspreekpunt voor onderhoud en verhuringen. De lichttafels in de zalen zijn de Grand MA en de Flying Pig van High End. Mans:

'Onze lichttechnici wilden een redelijke eenvormigheid in de controllers, zodat iedereen in alle zalen kan werken. Mensen die we opleiden in de kleinere zalen kunnen dan later gemakkelijk doorschuiven naar de grotere zalen.'

Geluid door TM Audio en Audio Pro

Leverancier van het geluid is de combinatie TM Audio en Audio Pro. Het onderhoud gaat TivoliVredenburg deels zelf doen. De preferred suppliers leveren alle audio in het gebouw, waaronder de PA-systemen in de drie kleinere zalen. De PA's in de Grote Zaal en de Ronda zijn buiten het contract gebleven. Mans: 'Een PA kun je pas kopen als de zaal klaar is, dus daar moesten we op wachten.' In juni kregen Adamson, d&b en L-Acoustics de kans

om met hun beste systemen een demo te doen in beide zalen. 'Dit zijn voor ons de ridervriendelijke merken, zij krijgen ieder twee weken om zich te bewijzen. Die keuze maken we compromisloos, zeker in de Ronda, want ons doel is dat iedere band zegt: laat maar hangen, ik ga mijn eigen PA niet uit de vrachtwagen halen. Vooral logistiek is dat voor ons belangrijk. Het geluid moet zo goed zijn dat iedere technicus weet: daar ga ik niet overheen.' De keuze voor mengtafels is gevallen op DiGiCo en Soundcraft. Eigen technicus Arnoud Boon heeft de infrastructuur voor het nieuwe TivoliVredenburg zo ontworpen dat elke mengtafel snel kan worden aangesloten, ook de eigen mixer van de band.

Het Muziekpaleis in aanbouw, deels over de oude concertzaal van Vredenburg heen gebouwd. De ronding in het midden is van de nieuwe popzaal. | FOTO: © JURI HIENSCH |

hebben gezegd: één goederenlift is geen lift. Dus hebben we er twee.' De grootste is vijf bij vier meter en kan 13.000 kg hebben. De tweede goederenlift is half zo groot. Daarnaast zijn er nog vijf personenliften. Met de grote goederenlift gaan we naar level -2, de ondergrondse expeditie, zo groot als een parkeergarage en met aparte *loading areas* voor horeca en productie. Erik Mans: 'Hier kunnen zes vrachtwagens, trailers of sleepercoaches staan, alleen voor onze producties. Voor deze expeditie hebben we hard gestreden, deze ruimte hebben we echt nodig. Kijk alleen al naar de merchandise die internationale acts meebrengen, zo'n loading

dock staat meteen vol.' De wagens komen binnen via een lange rijbaan. Verkeerslichten regelen het in- en uitgaande verkeer. TivoliVredenburg werkt aan een systeem dat aan het boekingsprogramma is gekoppeld, zodat iedere chauffeur automatisch weet bij welk dock hij mag staan. Bij binnenkomst is dat zichtbaar op een informatiebord. 'Een chauffeur die 's nachts aankomt, moet meteen goed staan, al was het maar om niet in de knoop te komen met de rij- en rusttijden als hij de wagen later moet verplaatsen.'

Mooiste terras van Utrecht

Na de expeditie gaan we in grote vaart

het gebouw door, de ene deur na de andere. 'We hebben 1200 deuren in dit gebouw,' zegt Erik Mans. Elke zaal heeft zijn eigen foyer, eigen kleedkamers (26 in het hele gebouw). Voor grote bands kunnen ze een afgesloten gebied creëren met productiekantoor, kleedkamers en eigen keuken. Op de achtste verdieping komen we langs een ruimte waar 8 bier-tanks van 1000 liter liggen. 'Je krijgt het bier niet van beneden helemaal naar boven gepompt, daarom liggen 8 van de 18 biertanks hier in een gekoelde ruimte. Om ze te vullen rollen we ze in de goederenlift, het vullen gebeurt op het loading dock.' Tot slot gaan we vanaf de negende verdieping terug naar de entreehal.

Het publiek kan hier doorlopen naar de Grote Zaal, of via brede trappen omhoog naar de Ronda. Naar de hoger gelegen zalen ga je met de lift of via de roltrap. 'Maar één roltrap is geen roltrap, dus zijn er twee.' Intussen schijnt buiten de zon, terwijl het grote bouwen in Utrecht eeuwig doorgaat. Ze zijn nu bezig om de singel die hier liep in ere te herstellen. Over anderhalf jaar heeft TivoliVredenburg dus een restaurant en terras waar je direct aan het water zit. Erik Mans, lachend: 'Wij hebben nu al het meest bijzondere muziekgebouw van Nederland, en misschien wel van Europa. En straks hebben we ook nog het mooiste terras van Utrecht.' ◀

De drie kleine zalen

Pandora

Pandora op de zesde verdieping is een multifunctionele zaal voor 700 bezoekers. Geen standaard 'zwarte doos', maar een bijzonder ontwerp met treden en verdiepingen in de zaal, een eigen bar en ramen met uitzicht op de stad. Voor pop, clubnights, stand up comedy, modeshows, congressen. De foyer ligt er direct onder. Ontwerp door NL Architects.

© JURI HIENSCH |

Hertz

Brede, halfronde zaal met twee balkons en totaal 543 stoelen in vaste opstelling. Achter op het podium is een groot raam met uitzicht op het centrale plein. Ontworpen voor kamermuziek, ook geschikt voor comedy, congressen. Ontwerp door Architectuurstudio HH van Herman Hertzberger.

© JURI HIENSCH |

Cloud Nine

Op de negende verdieping ligt Cloud Nine, een zaal voor 400 bezoekers (of 250 stoelen), voor jazz, pop, clubnights en verhuur. Rondom loopt een balkon, er is een mooi overhangend dj-balkonnetje en naast de zaal is een café met uitzicht over het oude centrum van Utrecht. Eronder ligt een workshop- en sessieruimte. Ontwerp door Architectuurcentrale Thijs Asselbergs.

© JURI HIENSCH |